

SZEKERES NIKOLETTA

„Amíg nem szólítja meg egy könyv, addig akármennyit szónokolhatok”

Interjú Herédi Károllyal

Sorozatunkban a kritikák, tanulmányok, esszék mellett interjúkat is ígértünk, mégpedig olyanokat, amelyek igyekeznek új nézőpontból, új kontextusban megközelíteni az irodalomtanítás és a kortárs irodalom viszonyát. Herédi Károly anyanyelvet és médiát tanít Szabadkán a Svevtozar Marković Gimnáziumban, emellett könyvtároskodik, ír és néha szerkeszt is, többek között a Jó Pajtás gyereklapnak, a Híd folyóiratnak. Mindezt javarészt Herédi Károly név alatt...

HERÉDI KÁROLY (1987) Horgos

► Talán szabadkozás nélkül mondhatjuk, hogy a tanári pálya régi rangjához és minőségéhez képest manapság korántsem vonzó lehetőségként jelenik meg a fiatalok szemében. Általában vagy úgy beszélünk a pedagógusokról, mint szentekről, akik önmagukat feláldozva végeznek áhítatos munkát, vagy mint különös figurákról, akiknek megfelel, hogy hangos és kezelhetetlen gyerekek között töltsék mindennapjaikat. Téged mi vitt a tanári pálya felé?

► Mondanám, hogy hívást hallottam, és tudatosan haladtam a tanári pálya felé. Az én történetemben viszont meglehetősen magas a véletlenek aránya. Az alapképzésem befejezése után a nyarat itthon töltöttem, egy napon átugrattam a szomszédba valamiért. A szomszédom, aki tanárnő, éppen egy kolléganőjével kávézott. Kérdezték, hogy állok a tanulmányaimmal. Mikor kiderült, hogy befejeztem, azt javasolták, hogy azonnal menjek el a helyi általános iskolába, mert helyettesítő magyartanárt keresnek. Szóval fogtam magam, úgy, ahogy voltam, hawaii nadrágban, besétáltam a szomszéd utcában található iskolába. Felvettek. Persze volt korábban némi közöm a pedagógiához. Cserkészkedtem, örsöt vezettem, táboroztattunk. Ennek pedig voltak előzményei: egy komoly képzési rendszerbe kerültünk bele. Azt hiszem reformpedagógiának is nevezhetjük. Az én saját tanári elveimet például az előttem lebegő tanárpéldák mellett ez a tapasztalat is nagymértékben befolyásolta.

Szóval nem volt benne igazán tudatosság, még ha végül szívvel-lélekkel vettem is bele magam az egészbe. Ma már azért ezt nevezném hivatásomnak, még ha kezdetben piszok nehéz is volt. Korábban többször megkérdezte az újvidéki témavezetőm, hogy mihez akarok kezdeni az életben. Nem is volt erre kész válaszom, nevetve mondtam, hogy bízom a szerencsémben. Ezután is úgy alakult mindig, hogy megtaláltak a lehetőségek.

► Hogyan látod a magyarországi irodalomtanítás kérdéseit a Vajdaságból? Mit gondolsz a Magyarországon sokszor előforduló NAT-vitákról, és szerinted hol megy félre a kommunikáció?

► Elolvastam a NAT-ot, alaposabban viszont csak az általános iskolai fejezetet tanulmányoztam, de az arra született reflexiókat egy idő után már nem tudtam követni. Számomra az lenne evidens, hogy egy nemzeti alaptantervnek egy nemzeti minimumot kell képviselnie. Az új NAT-ból kirajzolódik egy műveltségcsomag, értékközvetítési szándék, amit viszont inkább nemzeti maximumként tudok leírni. El is fogadom, hogy vannak irodalmárok, magyartanárok, akik számára az ebbe a dokumentumba foglaltak jelentik a nyelvvel és irodalommal való foglalkozás súlypontjait. Jóllehet én úgy látom, hogy az efféle nemzeti minimumok kialakításához érzékenyen, rugalmasan, de gyakorlatiasan lenne érdemes közelíteni. Meg kell adni a lehetőséget a tanári autonómiához, a helyi viszonyokhoz való idomuláshoz. A túlszabályozottság gátolja azt a kreatív együttműködő párbeszédet tanár és diák között, amit manapság tanításnak nevezünk. De ugyanez a helyzet a kortárs irodalom felé nyitással is. Ilyenkor mindig arra gondolok, hogy vajon mi lett volna, ha Kosztolányi Dezső nem olvassa kortársait.

Látszik az is, hogy az anyanyelvtanítás céljainak definiálása körül alapvető nézetbeli különbségek vannak. A kompetenciafejlesztés szükségességét, az olvasóvá, értő olvasóvá nevelés küzdelmét viszont talán azok érzékelik igazán, akik ezzel a mindennapokban is szembesülnek. Az utóbbiak

hangját is meg kellene hallani, hiszen ennek nagyon komoly társadalmi hatásai vannak. Mindez nem csupán a magyarországi oktatási kérdésekre érvényes. Igaz, hogy mindenki véleményét kikérni és megfogadni lehetetlenség lenne, de ahogyan egy közvélemény-kutatás is lehet reprezentatív, úgy egy oktatási alapidokumentum létrehozása is.

▼ **Hogyan jellemeznéd a magyar irodalom oktatását a Vajdaságban? Mennyire emeltek be kortárs szövegeket?**

✓ Válogatásra ösztönző és kortárs szempontú, főleg az általános iskolai. A középiskolai próbál szakítani az időrenddel, így olvashatjuk például Umberto Eco *A rózsza neve* művét is a középiskolánál (ami szintén felvet egy rakás kérdést). Viszont a középiskolai tantervben itt is olyan nagy az előírt anyag mennyisége, hogy nem tudunk elmélyülni; de ez legalább fitten tart: mindig azt lesem, hogyan tudok elcsenni egy-egy órát, és felhasználni valamire, amiről úgy gondolom, hogy jól működhet. A most bevezetendő központi érettségi mindenkit bizonytalanságban tart, hiszen nem ismerjük a pontos formáját, de sok szempontból ugyanazokkal a problémákkal szembesül egy vajdasági magyartanár, mint egy magyarországi kollégája.

▼ **Milyen tanrend szerint haladtok? A helyi tanterv és az alaptanterv milyen viszonyban áll a szerb alaptantervvel?**

✓ Mivel működik magyar tanszék Újvidéken (sőt, Belgrádban is), van magyar önkormányzatiság Vajdaságban, ezért erre találni szakembert és apparátust is, így jobbára szabadon alakíthatja a helyi magyarság az anyanyelvi NAT-ot. Nem is lenne szerencsés, ha Belgrádban határoznák meg, mit kellene tanítani egy vajdasági magyarórán. Ettől függetlenül szerb, illetve délszláv irodalom is van a tantervben. Az adminisztratív terhek itt is viszonylag magasak, viszont alacsonyabbak az óraszámunk. Az is ismerős lehet, hogy állandóan újabb és újabb reformok születnek. A legutóbbi a projektalapú oktatást és a vállalkozószellem fejlesztését kiemelt helyen kezeli. Vannak új választható tantárgyak is, amelyek nagyon hasznosak és érdekesek, sajnos azonban nem valami helyett, hanem pluszban kötelező őket választani. A média (teljes nevén: nyelv, média és kultúra) számomra igazi jutalomjáték. Olyan témák vannak benne, mint filmek, sorozatok, graffiti, hálósobazene, slam poetry, média és szólásszabadság. Most is éppen készülnek a negyedévi projektek: összeesküvés-elméleteket gyűjtenek az elsősök, graffiti-portfóliót fotóznak a másodosok, azután slamet írnak vagy zenét készítenek. Sajnálom, hogy a távoktatás miatt nem tudták leforgatni a saját sitcomjaikat, de a forgatókönyveiken is könnyesre röhögtem magam.

▼ **Hogyan működik mindez napjainkban, az online tanítás alatt?**

✓ Hibrid oktatásban dolgozunk: félórás órák, a tizenöt főnél nagyobb osztályok két csoportra bontva. A csoportok egyik fele online, addig a másik az iskolában tanul (van, ahol napi, van, ahol heti váltásban). Tehát amikor befejezem az órám, a fennmaradó tizenöt perc alatt feltöltöm a másik csoportnak az anyagot, utasításokat adok. Ugyan gyakran Skype-on keresztül követik az órát, de mindig akad, aki nem tud bekapcsolódni, ezért mindig használni kell a digitális tantermet. Az alsós tanítók viszont kénytelenek minden órát kétszer megtartani. Van valamilyen szintű tudástranszfer, de egyre kevésbé tartom ezt megfelelőnek... Magyartanárként azért még így is könnyebb helyzetben vagyok, mert már tavasszal is közvetítették a tévében az órákat. Most pedig előre felvettük a tizenkét évfolyam magyaróráinak többségét, így az otthon tanulók megkapják ezeket egy oktatási portálon keresztül. Azt gondolom, hogy ez elég nagy dolog.

▼ **Mennyiben nyelvkérdés és mennyiben a nemzeti lét fennmaradásának kérdése az irodalom, az irodalomoktatás ott, ahol te élsz?**

✓ Kicsit más a helyzet a tömbben, és más a szórványban, ahol nincs magyar intézményrendszer, és az iskolába meg a családi terekbe szorul vissza az anyanyelv használata. Közös probléma viszont, hogy meg kell küzdeni a nyelvért és a kultúráért. Egyszerűen az irodalomnak, az olvasásnak, a magyar nyelvnek a presztízsét kell megemelni. Amikor a szerb és angol nyelvi hatások mellett próbálok legalább a regionális köznyelvet tudatosítani, úgy, hogy emellett a nyelvjárások stigmatizációját is elkerülöd, az sokszor artistamutatványhoz hasonló. Úgy vagy nyelvőr, hogy mellé igen toleráns és rugalmas is kell, hogy legyél. Nagyon nehéz lenne mindezt vonzóvá tenni Zrínyivel vagy Janus Pannoniusszal. Persze megtanítható mindez, tehetünk úgy, mintha élvezhetné egy általános iskolás gyerek Balassit, mintha neki örömet okozna a reneszánsz és a romantika irodalmának olvasása és az *Egri csillagok*, de ezzel vagy elidegenítjük, vagy csak egy üres és hamis díszletet építünk fel. Ha rossz élményei lesznek a magyaróráról, ha érthetetlen és unalmas lesz számára, akkor nem fog

hozzá ragaszkodni, esetleg csak a felületes külsőségekhez. Tehát mi nem tehetjük meg, hogy ignoráljuk a történi irodalmat és az élő magyar nyelvet, amely abban megjelenik. Nem zárhatom a diákjaimat egy szellemi skanzenbe.

Annak idején borzalmas tankönyvekből tanultuk a szerbhorvát nyelvet, klasszikus irodalmi szövegekkel, tele számunkra ismeretlen török jövevényszavakkal, amelyet még a szerbek is a szótárban keresnek. A homogén magyar közegben felnövegyereknek, akik nem találkoztak a szerb nyelvvel a hétköznapokban, innen kellett volna magas szintű nyelvtudást szereznünk. Abszolút képzelenség, és borzalmas eredményei voltak: nulla nyelvtudás, elidegenedés az egésztől. Számomra ezek a tapasztalatok is mérvadók, amikor az irodalomoktatás hangsúlyairól gondolkodom.

► **A te tapasztalatod is az, hogy a gyerekek egyre kevesebbet olvasnak? És ha igen, szerinted mi a megoldás?**

✔ Sok mindent érzek, például hogy évről évre távolodom az iskolába kerülő gyerekek világától. Ilyenkor egyik ámulatból a másikba esek. Viszont szerencsére sokszor a gyerekek is: „á, hogy ilyen is van?” Én mindig azzal próbálom vigasztalni magam, hogy az olvasás (legalábbis az irodalmi szövegek olvasása) nem sokszor volt a történelem folyamán tömegszórakozás. Azért persze szerintem is nagyon kevesen és keveset olvasnak. Túl kevesen és túl keveset. De a szüleik is. Ahol pedig a szülő is olvas, ott a gyerek is olvasni fog. Attól fog elkezdni olvasni, mert én arról mesélek neki magyarázóan, hogy milyen jó az olvasás? Kötve hiszem. Amíg nem szólítja meg egy könyv, addig akár mennyit szónokolhatok. Erre viszont megoldásom nincs, ötleteim talán. Kell a könyvek közelsége, legyenek könyvtárak, legyen meg a választás lehetősége. Egy jó gyerekkönyvtáros aranyat ér! Valahogy utat és alkalmat kell találni a könyvolvasáshoz. A tanároknak is kellene útmutató. Mivel én foglalkozom gyerekirodalommal, vannak itthon könyveim, megtehettem, hogy egyenként választottam a gyerekeknek könyvet személyre szólóan, de ehhez megszállottság kell. Ahhoz is, hogy egy órán át keresgéljem az ideális kortárs szöveget nyelvtanórához. Ami aztán visszajön, ha a fiú, akinek bevalottan fájdalmat okoz az olvasás, nem akarja letenni a kortárs könyvet – egyébként Lakatos István művét [Lakatos István kortárs gyerek- és ifjúsági író, illusztrátor, képregényalkotó – Sz. N.] – órán, vagy a lány bejelenti, hogy számára ezentúl az aranyhal örökké narancshal [utalás Máté Angi *Kapitány és narancshal* című művére – Sz. N.] lesz. Talán van haszna az olvasásóráknak is, amikor nincs más dolga a gyerekeknek, csak olvasni. Ilyet csináltunk újsággal, vagy amikor a könyvtár új könyveket kapott. Hogy van-e ezeknek hosszú távú hatása? Nem tudom, de az biztos, hogy ily módon azért néhány száz oldallal többet elolvastak, mint enélkül.

► **Hogyan lehet megosztani e sok anyagot, ráadásul a kortárs esetekben összetett dolgot jelent...**

✔ A túlsúlyolt középiskolai/gimnáziumi tanterv egyik oka az, hogy a kortárs és világ- meg egyetemes magyar irodalom mellé még némi délszláv és vajdasági magyar irodalmi vonatkozás is be kell, hogy férjen. Én a vajdasági magyar gyerekirodalom történetét kutatom, ebből írom a disszertációm is a Szegedi Tudományegyetemen, így nekem szívügyem mindkét kérdés. Ettől persze habozás nélkül megvágna a tanterveket minden szinten.

► **Sokszor hallható még mindig az a panasz, hogy minden piaci siker ellenére a gyerek- és ifjúsági irodalom marginális szereplő marad a szakmai térben. Az ifjúsági irodalom mint szépirodalom van jelen a te irodalomszemléletedben?**

✔ Szomorú lenne, ha ilyen remek kiadók, írói teljesítmények mellett még mindig marginálisnak tekintenénk az ifjúsági irodalmat. Ezenfelül igen, talán fontos a piac, de azért állja ki a kritikusok ítéleteit is egy könyv. Már csak azért is, hiszen nem minden ifjúsági könyv született ifjúságinak. Nehezíti is a dolgunk a kettős forrásvidék, mert az ifjúsági irodalom egyszerre egy jól körülhatárolható korpusz, és egyszerre egy sajtóságos olvasásmód terméke.

► **Tehetünk-e különbséget a vajdasági és a magyarországi ifjúsági irodalom között?**

✔ A kettőt már nehezen lehet elválasztani, megkülönböztetni. A vajdasági fiatal írók inkább Budapestre figyelnek, oda fordul a tekintetük, magyarországi egyetemeken tanulnak tovább, ott építenek irodalmi karriert. Ami eddig vajdasági egzotikus tapasztalatnak számított, befutott a magyar irodalomban is, ezért kevésbé foglalkoztatja már a vajdasági szerzőt. Magyarországon pörög az ifjúsági irodalom, itthon ugyan kevesebb könyvet adunk ki, de azok is megtalálják az olvasót.

► **Milyen kortárs ifjúsági irodalomra mondd azt, hogy jó irodalom?**

✔ Arra, aminek nincs folytatása [nevet], vagy legalább a folytatások felül tudják múlni az előző köteteket. Ilyet azért kevészer látunk. Ezenfelül be kell látnom, hogy sznob vagyok. Mert egyszerre sze-

retem a nem tökéletesre komponált, kicsit kimozdító könyveket és az erős koncepciókat. A kettő persze nem zárja ki egymást. Ha szakmaibb szemmel nézem, akkor a vesszőparipám a világépítés (ebben a nyelvalkotás problémaköre is benne van). Ez még a verseskötetekenél is fontos szempont számomra. Az sem mindegy, hogy mi a hordozó. Ezért jók a réteggönyvek: az intelligens és a kevésbé intelligens humornak is megvan a maga helye, de a humor nagyon fontos. Amennyiben mindáron nagyon komolyan akarja magát venni egy könyv, akkor viszont legyen tartalommal megtöltve. Mondok néhány példát is, Domonyi Rita és Havasi Attila humorban erős, Zalán Tibor és Czigány Zoltán is, Kollár Árpád, Kiss Ottó, Máté Angi, Dóka Péter, Boldizsár Ildikó, Elekes Dóra nevét mindenki ismeri. Dunajcsik Mátyás és Tasnádi István kiskamaszoknak írtak fontos könyveket. Tékiss Tamás a vajdasági ifjúsági irodalomba hozott új hangokat. És ez csak egy szűk keresztmetszet, szerencsére bővíthető lenne a lista.

És mint a legtöbb szakmabeli, én is szeretek felfedezni olyan könyveket, szerzőket, amelyek/akik nem illeszkednek a trendekbe, kívül esnek a szakmai radarok hatókörén.

KÖRÖSI PAPP KÁLMÁN, Sámson, 1993